Vluchtveilige gebouwen voor iedereen

Bewoners met fysieke beperkingen hebben meer tijd nodig om hun woning te ontvluchten. In het Bouwbesluit wordt hier echter binnen de gebruiksfunctie 'wonen' geen rekening mee gehouden. Foto: Menno Emmink, Forbo Flooring.

Het Bouwbesluit regelt geen brandveilig gebouw maar een vluchtveilig gebouw. Maar is een vluchtveilig gebouw dat voldoet aan het Bouwbesluit voor iedereen wel vluchtveilig? De door de Vereniging Bouw- en Woningtoezicht ontwikkelde 'Handreiking Brandveiligheid voor bewoners met een fysieke beperking' geeft inzicht.

Tekst Wico Ankersmit

Een brand in een woning levert altijd een gevaarlijke situatie op. Door de grote hoeveelheid brandbaar materiaal kan binnen 3 minuten een woonruimte al volledig in brand staan. Dit betekent dat bewoners bij brand zo snel als mogelijk hun huis uit moeten kunnen vluchten. Echter wanneer een bewoner fysieke beperkingen heeft, is de kans groot dat hij niet op tijd de woning kan ontvluchten. Daarmee is de kans veel groter dat deze slachtoffer wordt van een brand. Voor de bewoners die een brand overleven heeft, door hun fysieke beperkingen, een brand ook veel meer impact op het leven na een brand. Het voorkomen van brand, en het beperken van de gevolgen van brand staan dan ook centraal in de door de Vereniging Bouw- en Woningtoezicht ontwikkelde 'Handreiking Brandveiligheid voor bewoners met een fysieke beperking'.

Van regelgericht naar risicogericht

Bewoners met fysieke beperkingen, ook wel minder zelfredzame bewoners genoemd, hebben meer tijd nodig om hun woning te ontvluchten. In het Bouwbesluit wordt hier echter binnen de gebruiksfunctie 'wonen' geen rekening mee gehouden. Mensen kunnen te maken hebben met een grote variatie aan beperkingen. Daardoor is bijvoorbeeld leeftijd alleen of de mate van mobiliteit niet leidend voor de tijd die nodig is om te vluchten bij brand. Daarom is door Minister Blok al in 2016 in een brief aangegeven in eerste instantie nog geen specifieke (bouw)regelgeving voor deze doelgroep voor te gaan schrijven. Het is namelijk ook niet eenvoudig om aan een 'gewone' woning in één keer andere regels te gaan stellen en deze te gaan handhaven doordat één van de bewoners van die woning op een gegeven moment minder zelfredzaam is geworden.

De verwachting is echter wel dat met de extramuralisering van de zorg, waarbij van ouderen wordt verwacht tot het einde van hun leven in hun eigen woonsituatie te blijven wonen, het aantal doden en gewonden onder deze ouderen sterk zal gaan toenemen. Om dit steeds groter wordende risico aan te pakken, wordt er meer verantwoording van alle betrokken partijen gevraagd. Hierbij past het uitgangspunt van de Omgevingswet, die in plaats van regelgericht vraagt om doelgerichte en risicogerichte aanpak. Het doel is niet de wet- en regelgeving centraal te stellen, maar het doel om met de beschikbare middelen, technische oplossingen, kennis en gezond verstand slachtoffers bij brand te voorkomen.

Omgevingswet

Naast de taak van de gemeente om toe te zien op een veilige en gezonde leefomgeving wordt in de Omgevingswet, die waarschijnlijk in 2021 in werking zal treden, heel specifiek aangegeven dat het een taak is van een ieder om voldoende zorg te dragen voor de fysieke leefomgeving. Hiermee wordt dit onderwerp nog meer een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Met de handreiking kunnen bestuurders en gemeenteambtenaren doelgericht beleid opstellen, voor het vergroten van de brandveiligheid in woningen van en voor personen met een fysieke beperking. Maar het geeft bewoners zelf ook handvatten om de vluchtveiligheid in de woning met vaak heel eenvoudige middelen te vergroten.

Het nauwgezet volgen van wet- en regelgeving biedt geen garantie voor 'voldoende' brandveiligheid. Foto: Flashphoto.nl.

Regelgeving geen garantie

Het nauwgezet volgen van wet- en regelgeving biedt geen garantie voor 'voldoende' brandveiligheid. Vaak wordt gedacht door de bewoner, opdrachtgever en uitvoerende bouwer dat een gebouw dat voldoet aan het Bouwbesluit een veilige woning is, maar dat is niet altijd zo. Het Bouwbesluit ziet uitsluitend toe op de minimale kwaliteit van de bebouwde omgeving, waarbij het gelijk is aan de auto-industrie. Iedere toegelaten auto op de Nederlandse wegen voldoet aan minimale veiligheid, maar het mag duidelijk zijn dat een nieuwe auto uit het dure segment een veel betere veiligheid biedt aan de inzittenden dan een goedkope auto van bijvoorbeeld 20 jaar oud. Dat de wet- en regelgeving in bepaalde situaties, zoals bij een fysieke beperking, ontoereikend is, wil niet zeggen dat een gebouw onvoldoende veilig mag zijn. Het is de verantwoordelijkheid van een ieder om zijn of haar woning voldoende brandveilig te hebben, afgestemd op het gebruik en de gebruiker. Aan de overheid de taak om de bewoner, de eigenaar of verhuurder daarin te ondersteunen en deze bewust te maken van zijn eigen verantwoordelijkheid.

De regelgeving gaat ervan uit dat tijdens het vluchten gedurende 30 seconden de adem kan worden ingehouden, waarbij over een lengte van 30 meter kan worden gevlucht. Bewoners met een fysieke beperking lukt dit over het algemeen niet. Bewoners met een fysieke beperking hebben vaak een minder goede conditie en/of longinhoud dan fysiek gezonde personen. Het uitgangspunt van 30 seconden ingehouden adem en een loopsnelheid van 1 m/s is dus niet van toepassing voor personen met een fysieke beperking. Wanneer personen die slecht ter been zijn via een trap uit hun woning moeten vluchten zal dit veel meer tijd kosten dan waarvan de bouwregelgeving uitgaat.

Indien bewoners slecht ter been zijn, wordt er regelmatig voor gekozen om een traplift in de woning te plaatsen, die in veel gevallen ook nog geheel of voor een groot deel wordt vergoed door de gemeente. De wettelijk voorgeschreven maximale snelheid van een traplift is 0,15 m/s, hetgeen betekent dat het vluchten met behulp van een traplift al minimaal 20 seconden in beslag neemt! Het is dus eigenlijk vreemd dat hier de gemeente wel kijkt naar de mobiliteit van de bewoner, maar vaak niet naar het daardoor toegenomen risico bij brand.

Een ander groot risico vormen ook fysieke beperkingen die niets met de loopsnelheid te maken hebben. Zicht-, geur- en gehoorverlies zijn namelijk de belangrijkste oorzaken dat gevaarsignalen pas veel te laat worden waarge-

De regelgeving gaat er van uit dat tijdens het vluchten gedurende 30 seconden de adem kan worden ingehouden, waarbij over een lengte van 30 meter kan worden gevlucht. Bewoners met een fysieke beperking lukt dit over het algemeen niet. Foto: Forbo Flooring.

nomen. Met deze beperkingen kan het zijn dat een rookmelder die afgaat, later of helemaal niet wordt gehoord. Hierdoor wordt de beschikbare tijd om te vluchten nog verder beperkt. Bij slechtziende bewoners zal door de ontstane rook de zichtlengte bij brand nog kleiner zijn dan bij personen die wel goed kunnen zien, hetgeen het tijdig ontvluchten nog verder beperkt.
Een belangrijke taak voor de toekomst is het vergroten van de bewustwording van deze risico's. En als de bewoners zelf niet meer voldoende beseffen welke risico's zij lopen, dan dient die bewustwording te worden vergoot door de omgeving van deze bewoners, zoals hun kinderen. Zij kunnen erop wijzen welke risico's er aanwezig zijn. Een mooi voorbeeld is het in de handreiking beschreven project 'Laat je ouders niet stikken'.

Beperken van brandgevaarlijke handelingen

De handreiking beschrijft de brandgevaarlijke handelingen waarvan men zich bewust moet zijn, zoals het koken op gas en het gebruik van open vuur. Een wat gek voorbeeld dat in de praktijk diverse keren voor brand heeft gezorgd is het aansteken van een kunststoffen led waxinelichtje met een aansteker of lucifer, omdat de bewoner in de veronderstelling was dat het om een echte kaars ging. De door Aedes-ActiZ ontwikkelde 'checklist zelfstandig wonen en brandveiligheid' is te gebruiken om de mate van fysieke beperkingen in relatie tot brandveiligheid inzichtelijk te maken. Wanneer het risicoprofiel van de bewoner bekend is kunnen er maatwerk oplossingen voorgeschreven of aangeboden worden. Deze oplossingen kunnen bestaan uit het beperken van brandgevaarlijke handelingen of door het aanbrengen van extra veiligheidsmaatregelen in de woning.
In de handreiking en het daarom heen gebouwde digitale dossier staan verschillende veiligheidsmaatregelen beschreven, die afhankelijk van de situatie kunnen worden ingezet. Zo kan een knopcilinder in plaats van een sleutelslot, waarbij in een vluchtsituatie niet eerst een sleutel hoeft te worden gezocht, echt levens redden. Maar ook maatregelen, zoals specifieke rookmelders, domotica of een vluchtmasker van een paar tientjes kunnen het verschil maken bij het moeten ontvluchten van een woning door een bewoner met een fysieke beperking. Daarnaast zijn er uiteraard ook heel specifieke technische maatregelen beschreven, zoals een mobiele watermistinstallatie of een woningsprinklerinstallatie die een beginnende brand bij aan het bed gekluisterde personen een veel grotere kans op overleven bieden bij een brand.

Informatie

De handreiking is samen met veel andere informatie, tips en filmpjes te vinden binnen het dossier 'Handreiking Brandveiligheid ouderen' op www.bwtinfo.nl. De informatie wordt daarnaast nog steeds aangevuld en geactualiseerd. Mocht u zelf een goede aanvulling hebben op de al ontsloten informatie. Dan is deze meer dan welkom.

Informatie over de auteur
Wico Ankersmit is directeur van de Vereniging BWT Nederland.